

УДК 378.018.8:377.011.3-051]:664

DOI: 10.31499/2307-4914.2(26).2022.267729

ФОРМУВАННЯ САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

Вячеслав Люльченко, старший викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-6728-4744

E-mail: slulchenko@ukr.net

Наталія Поліщук, викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-3677-1248

E-mail: polami@ukr.net

У статті теоретично висвітлено механізм формування санітарно-гігієнічної компетентності у здобувачів вищої освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа». Встановлено, що дана проблема має свою актуальність та необхідність щодо її найшвидшого вирішення, а саме шляхом перегляду умов освітнього процесу закладів вищої освіти. Це передбачає формування у студентів на високому рівні безпечної й відповідальної поведінки щодо турботи про своє здоров'я. Проаналізовано чинники, які безпосередньо впливають на процес формування санітарно-гігієнічної компетентності в студентської молоді закладів вищої освіти. Запропоновано шляхи по створенню оптимального освітнього процесу для формування санітарно-гігієнічної компетентності в здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа».

***Ключові слова:** санітарія; гігієна; компетентність; здоров'я; здоровий спосіб життя; здобувач; освітній процес; заклад освіти; молодь; освіта.*

FORMATION OF SANITARY AND HYGIENIC COMPETENCE IN HOTEL AND RESTAURANT SPECIALTY STUDENTS

Vyacheslav Lyulchenko, Senior Lecturer of the Department of Technical and Technological Disciplines, Labor Protection and Life Safety, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-6728-4744

E-mail: slulchenko@ukr.net

Natalia Polishchuk, Teacher of the Department of Medical and Biological Basics of Physical Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-3677-1248

E-mail: polami@ukr.net

The article theoretically highlights the mechanism of sanitary-hygienic competence formation among students of higher education majoring in "Hotel and restaurant business". It has been established that this problem has its relevance and the need for its fastest solution, namely by revising the conditions of the educational process of higher education institutions. This involves the formation of students at a high level of safe and responsible behavior regarding the care of their health. The factors that directly affect the process of forming sanitary and hygienic competence among student youth of higher education institutions are analyzed. Ways to create an optimal educational process for the formation of sanitary-hygienic competence in first-level higher education graduates of the "Hotel and restaurant business" specialty are proposed. This approach will allow the future specialist to create a health-saving environment for employees of service establishments.

The state of health of young people plays an important role in the formation of an economically and socially sustainable state. After all, the health and well-being of society is the driving force behind the development of the state, especially in the matter of the reproduction of productive forces (human resources), as a universal reserve. Particular attention is paid to the health care of young people as a socio-medical and pedagogical-psychological problem of the state with the search, development and implementation of effective health-forming technologies.

The approach is designed to provide information about the professional activities of a future specialist in the service sector, namely the formation of a health-saving environment in which employees can work effectively. The existing sanitary and hygienic competence implies being ready to preserve the health of both one's own and nearby.

Keywords: sanitation; hygiene; competence; health; healthy lifestyle; acquirer; educational process; educational institution; youth; education.

Стан здоров'я молоді відіграє важливу роль у формуванні економічно та соціально стійкої держави. Адже здоров'я та благополуччя соціуму являється рушійною силою розвитку держави, а особливо в питанні відтворення продуктивних сил (людських ресурсів), як загальнолюдський резерв. Особлива увага надається охороні здоров'я молоді, як соціально-медичній та педагогічно-психологічній проблемі держави з пошуком, розробленням і впровадженням ефективних здоров'я формуючих технологій.

Пріоритетом для закладів вищої освіти є дотримання умов та створення сприятливого середовища для учасників освітнього процесу з метою збереження їх здоров'я. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес передбачає підвищення рівня здоров'я серед студентів за рахунок формування світогляду про систему здоров'я людини, мотивації до виконання фізичних вправ, здійснення аналізу чинників, що можуть впливати на стан здоров'я та формування здорового способу життя.

Дотримання молоддю здорового способу життя вирішує багатоаспектну проблему, що включає гармонійний фізичний і психічний розвиток особистості, дотримання режиму дня, особистої гігієни, пропорційність часу навчання та відпочинку, відповідного харчування, здійснення загартування організму, підтримання необхідного рівня рухової активності, відмова від шкідливих звичок та дотримання санітарно-гігієнічних вимог [3, с. 25]. Зокрема, стаття 28 Закону України «Про охорону здоров'я» вказує на дотримання закладом вищої освіти вимог по організації освітнього процесу, а саме дотримання санітарно-гігієнічних норм, як важливого елементу [9, с. 28].

Специфіка професійної підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти пов'язана з професійно-специфічними складовими, що передбачає впровадження педагогічних умов особливо щодо формування загальних компетентностей. Позиція

дослідника О. Соколюк полягає в тому, що у процесі підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, а зокрема формування компетентності, здоров'язбереження кожної особистості можливе шляхом дотримання санітарно-гігієнічних норм, які стануть головною умовою для збереження та зміцнення власного здоров'я [12, с. 76].

Шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх працівників закладів сфери обслуговування висвітлено в працях М. Бабешко, В. Бурак, Л. Гончар, В. Зайцева, В. Зінченко. Формування професійної компетентності окреслено в працях С. Козака, С. Кравця, А. Малика, В. Полуда. Над проблемою збереження здоров'я в працівників закладів сфери обслуговування працюють В. Буряк, А. Віндюк, Г. Горбань, Д. Люта. Питання дотримання санітарно-гігієнічних норм в закладах сфери обслуговування було зосереджено в працях В. Ванханена, О. Іванова, С. Литко, А. Нелепи. Однак вирішенню проблеми, щодо формування санітарно-гігієнічної компетентності в здобувачів вищої освіти спеціальності закладів сфери обслуговування не було приділено належної уваги.

Мета статті полягає у визначенні теоретичних аспектів формування санітарно-гігієнічної компетентності у майбутніх здобувачів спеціальності «Готельно-ресторанна справа».

На законодавчому рівні держава визнає життя і здоров'я людини як одну з найвищих соціальних цінностей, тому несе глибоку відповідальність перед громадянами за створення оптимальних умов для збереження їх здоров'я. Особлива увага приділяється освітньому процесу в закладах освіти різного рівня. Адже здобуття будь-якої спеціальності передбачає суттєвий час перебування в закладах освіти. Процес здобуття вищої освіти передбачає вплив на здобувача фізичного та розумового навантаженням, тому проблема збереження здоров'я та попередження хвороб має свою цінність для молоді та формує в них певні норми і зразки поведінки з накопиченням знань та формуванням компетентностей для збереження здоров'я як власного, так і тих, хто поряд.

Організація освітнього процесу в закладі вищої освіти повинна базуватися на пріоритеті зменшення навантаження, попередження втомленості та здійснення пропаганди дотримання здорового способу життя у здобувачів вищої освіти. Дослідник Н. Кетова вказує на те, що молоді люди ще повноцінно не усвідомлюють важливість власного здоров'я, а причиною даного є відсутність системної подачі знань про здоров'я, про здоровий спосіб життя та низький рівень інтересу до занять фізичною культурою. Так само, не сформований світогляд про тісний взаємозв'язок показників профілактичної культури з іншими цінностями, які визначають вплив способу, стилю життя на стан здоров'я й досягнення поставлених життєвих цілей [5, с. 42].

Враховуючи позицію науковців М. Піддячного [10, с. 17], Ю. Танасійчук [13, с. 57] та С. Толочка [14, с. 46] можна вважати, що здоров'язберігаюча компетентність учасника освітнього процесу ґрунтується на особистісних якостях і проявляється в певних способах поведінки, які спираються на психофізіологічні функції й мають широкий практичний контекст та наділені високим ступенем універсальності. А також це багатогранний процес формування знань, удосконалення умінь та навичок, набуття досвіду збереження здоров'я, що проявляється у вмінні вести здоровий спосіб життя і прямо пропорційно підвищенню рухової активності та усвідомленому формуванню культури здоров'я.

Ключовими компетентностями, що сприяють здоров'ю, якими повинні володіти

люди для успішної соціалізації з позиції Т. Бабіної, є наступні: навички раціонального харчування; навички рухової активності та загартування; санітарно-гігієнічні навички; навички організації режиму праці та відпочинку; навички самоконтролю; навички мотивації успіху та тренування волі; навички ефективного спілкування; навички попередження конфліктів; навички поведінки в умовах тиску; навички співробітництва; навички самоусвідомлення та самооцінки; аналіз проблем прийняття рішень [1, с. 84]. О. Литвинова вважає, що формування компетенції збереження здоров'я є обов'язковою частиною сучасних ключових компетенцій, що включає компоненти і здібності, спрямовані на зміцнення та підтримку здоров'я, а саме: соціально-освітні компоненти здоров'язбережувальних компетенцій включають здатність формувати активну суспільну позицію «Я здоровий – значить в мене є усі можливості на успішну самореалізацію в житті», володіти знаннями із санітарно-гігієнічної культури поведінки та використовувати їх у повсякденній діяльності [8, с. 18].

Аспект формування «здорового способу життя» можна розкрити через поняття «санітарно-гігієнічне навчання», «санітарно-гігієнічне виховання», «санітарно-гігієнічна просвіта» та «санітарно-гігієнічна освіта». Де санітарно-гігієнічне навчання це сукупність послідовних дій педагога, спрямованих на засвоєння санітарно-гігієнічних знань і правил здобувачами освіти, формування у них вмінь їх практичного застосування. Дослідник В. Герасимчук трактує поняття «Санітарно-гігієнічне виховання», як систематичний та цілеспрямований вплив на особистість з метою вироблення санітарно-гігієнічних навичок, підвищення санітарної культури, вироблення установки на здоровий спосіб життя. Висвітленні поняття є частиною структури санітарно-гігієнічної освіти, які покликані для підвищення інформованості з питань здоров'язбереження, на закріплення санітарно-гігієнічних навичок та формування мотивації на здоровий спосіб життя [2, с. 165].

В нашому дослідженні розглянемо можливість формування санітарно-гігієнічної компетентності у здобувачів першого рівня вищої освіти за рахунок опанування санітарно-гігієнічних знань та вироблення відповідних вмінь. Адже гігієна та санітарія є одним з головних складових системи здоров'язбереження, а дотримання санітарно-гігієнічних норм передбачає якомога довше продовження життя людини. Науковці С. Виговська, В. Корнієнко Н. Коцур, Л. Омельченко тощо, вказують на важливість дотримання санітарно-гігієнічних норм, як умову поліпшення здоров'я населення та зміцнення індивідуального здоров'я [6, с. 64].

Е. Довганич та В. Маркович вважають, що санітарна освіта являє собою невід'ємну складову системи охорони здоров'я, комплекс державних, громадських і медичних заходів, спрямованих на забезпечення такої обізнаності з метою підвищення рівня здоров'я населення. Головними завданнями санітарної освіти є пропаганда здорового способу життя, профілактика шкідливих звичок, інформування про сучасні уявлення щодо причин виникнення різних захворювань, системи індивідуальних та громадських заходів з їх первинної та вторинної профілактики [4, с. 58]. А на думку дослідника Ю. Танасійчук санітарно-гігієнічна компетентність це – відмова від шкідливих звичок (куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин), оптимальний руховий режим, раціональне харчування, загартовування, особиста гігієна та позитивні емоції. Сформована санітарно-гігієнічна компетентність у бакалаврів дозволить їм на високому рівні вести здоровий спосіб життя з метою збереження як власного здоров'я, так і здоров'я тих хто поряд [13, с. 59].

Здобувач освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю «Готельно-ресторанна справа» в закладі вищої освіти повинен оволодіти компетентностями із готельного господарства, а саме: засадничі спеціальні професійні компетенції – знання основних державних документів у сфері туризму та готельних підприємств, правила користування та внутрішнього розпорядку в готелі; правила техніки безпеки, електробезпеки, протипожежної безпеки і виробничої санітарії та гігієни; нормативно-правові документи, що забезпечують приймання та обслуговування; технології прийому та обслуговування гостей, стандартів обслуговування; знання однієї-двох іноземних мов у межах професійно-орієнтованої лексики; ключові спеціальні компетенції – здатність забезпечувати необхідний рівень якості готельних послуг, організувати роботу підрозділу з дотримання правил техніки безпеки, електробезпеки, протипожежної безпеки і виробничої санітарії та гігієни, упередження конфліктних ситуацій відповідно до норм гостинності за правилами міжнародного етикету і стандартів обслуговування, коригування номенклатури та обсягів надання послуг, володіння сучасними інформаційними технологіями [4, с. 128].

На нашу думку формування санітарно-гігієнічної компетентності у здобувачів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» освітнього ступеня «бакалавр» можливе за умови дотримання сукупності зовнішніх та внутрішніх обставин освітнього процесу на поглиблення і розширення знань, створення умов для оволодіння вміннями, проявом емпатії та рефлексії, мінімізування «перешкоди» та формування емоційно-позитивного ставлення.

Процес формування санітарно-гігієнічної компетентності у здобувачів вищої освіти повинен відбуватися поетапно. Під час адаптивно-мотиваційного етапу освітнього процесу відбувається стійка мотивація до формування санітарно-гігієнічної культури. Мотивацією стає перегляд змісту фахових дисциплін на основі використання міжпредметних зв'язків.

Метою дисципліни «Основи харчової хімії» є формування компетентностей щодо дослідження безпечності харчових продуктів та вивчення фізико-хімічного складу харчових продуктів. Дисципліна викладається в першому семестрі. Практичне значення дисципліни полягає в можливості організації раціонального харчування людини. Дисципліна «Фізичне виховання», що викладається у другому семестрі, та передбачає вивчення закономірностей фізичного виховання людини як соціального явища. Практичне значення зміцнення здоров'я здобувачів, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, профілактика захворювань, забезпечення високого рівня фізичного стану, працездатності протягом всього періоду навчання. «Безпека праці та життєдіяльності» дисципліна, яка викладається у четвертому семестрі, передбачає отримання знань про сучасні тенденції розв'язання проблем безпеки людини.

На наш погляд саме дисципліна «Гігієна та санітарія в галузі» відіграє важливу роль у формуванні санітарно-гігієнічної культури. Дисципліна викладається у четвертому семестрі та передбачає формування у здобувачів освіти професійних навичок з дотримання санітарно-гігієнічних норм в сфері обслуговування на державних та приватних підприємствах. Практичне значення полягає у застосуванні санітарно-гігієнічні вимоги до технологічного процесу надання послуг у готельно-ресторанному господарстві, утримання різних за призначенням приміщень закладів ресторанного і готельного господарства, інвентарю та матеріалів, екологічні вимоги і протипожежна

безпека та профілактики харчових захворювань мікробного і немікробного походження.

Аналіз дисциплін висвітлив певну проблему, щодо формування санітарно-гігієнічної культури, а саме відсутність наступності та зв'язку. Зміст дисциплін передбачає отримання фрагментальних санітарно-гігієнічних знань, тому використання міжпредметних зв'язків дозволить впорядкувати і систематизувати освітній процес. А саме використання лекцій (настановчі, оглядові, лекції-консультації, лекції-бесіди, лекції-дискусії) під час адаптивно-пізнавального етапу для активізації особистого наукового пошуку.

Наступним етапом на шляху формування санітарно-гігієнічної компетентності стане компетентісно-пізнавальний, який передбачає особистий розвиток, саморозвиток та досягнення життєвого успіху. Даному стане сприяти дисципліна вільного вибору «Санітарно-гігієнічна компетентність здобувача вищої освіти», що передбачено четвертому семестрі, а метою стане отримання професійних санітарно-гігієнічних знань, умінь, навичок та функцій. Викладання даної дисципліни дозволить поглибити набуті санітарно-гігієнічні знання у процесі вивчення дисциплін описаних вище, а також отримати ті освітні компоненти, які забезпечать повноцінне формування санітарно-гігієнічної культури. Наповнення дисципліни відбудеться темами, як «Теоретичні основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії», «Санітарно-гігієнічна організація роботи в сфері обслуговування», «Організація виробничої санітарії в закладах сфери обслуговування» «Особливості організації розумової та фізичної діяльності в закладах сфери обслуговування», «Аспекти, щодо створення безпечних умов праці в закладах сфери обслуговування» та «Здійснення профілактичних санітарно-гігієнічних заходів в закладах сфери обслуговування».

Впровадження в освітній процес означеної дисципліни вільного вибору посприє підвищенню рівня теоретичних знань про санітарно-гігієнічну культуру у здобувачів вищої освіти, виокремлення мотивації особистості на створення сприятливих умов у співпраці між колегами та стійкий інтерес до санітарно-гігієнічної діяльності.

Освоєння теоретичного санітарно-гігієнічного матеріалу буде практично перевірено під час проходження здобувачами виробничої практики [7, с. 76]. Даний підхід передбачає реалізацію третього самостійно-діяльнісного етапу, під час якого відбудеться практичне використання санітарно-гігієнічної компетентності. Реалізація передбачає практичну перевірку знань, умінь, набутих навичок та сформованої компетентності з санітарно-гігієнічної компетентності, а також отримавши даний досвід спонукає до неперервної самоосвіти і самовдосконалення під час праці.

Впровадження в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа» дисципліни вільного вибору «Санітарно-гігієнічна компетентність здобувача вищої освіти» передбачає отримання глибоких санітарно-гігієнічних знань з формуванням на високому рівні санітарно-гігієнічної компетентності. Даний підхід покликаний на подачу інформації про професійну діяльність майбутнього фахівця в галузі сфери обслуговування, а саме формування здоров'язбережувального середовища в якому працівники зможуть ефективно працювати. Сформована санітарно-гігієнічна компетентність дозволяє бути готовим до збереження здоров'я як власного, так і тих, хто поряд.

Перспективи подальших досліджень полягають на конкретизації змісту дисциплін щодо формування санітарно-гігієнічної компетентності у здобувачів вищої освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіна Т. В., Цвіркун Н. Г. Формування здоров'язберігаючих компетентностей. *Біологія*. 2019. № 22–24. С. 82–100.
2. Герасимчук В. Л. Санітарно-гігієнічна освіта як наукова проблема: теоретико-термінологічний аналіз. *Молодь і ринок*. 2016. № 10(141). С. 163–167.
3. Грибан Г. П., Опанасюк Ф. Г., Сметанникова Т. В., Пилипчук П. Б. Сучасні педагогічні технології збереження здоров'я студентської молоді як складова фізичного виховання. *Trends of modern science – 2016: materials of XII International research and practice conference, may 30 – june 7, 2016*. Sheffield: Science and Education, 2016. Vol. 18: Physical culture and sport. Psychology and sociology. P. 24–27.
4. Довганич Е. М., Маркович В. П. Рівень санітарної освіти населення, як фактор формування відповідального ставлення до особистого здоров'я та шляхи його підвищення в системі громадського здоров'я. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2020. № 2(12). С. 56–60.
5. Кетова Н. В. Актуальні проблеми формування здорового способу життя студентської молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. № 1(129). С. 41–44.
6. Коцур Н. Формування здоров'язбережувального простору в загальноосвітніх навчальних закладах. *Рідна школа*. 2012. № 11. С. 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_15 (дата звернення: 12.11.2020).
7. Кравченко Л. В. Організація хорони праці під час виробничої практики студентів закладів вищої освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* 2020. Вип. 1(11). С. 75–78.
8. Литвинова О. Н., Качмар О. І. Інтервенційний підхід у формуванні молоддю компетентності збереження здоров'я: аналітичний огляд. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021. № 1. С. 15–21.
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 4. С. 19.
10. Піддячий М. І. Здоров'язберігаюча компетентність: освітній процес старшокласників. *Освіта і здоров'я підрастаючого покоління*: зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. симпо. Київ: Алатон, 2021. С. 16–19.
11. Полуда В. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із готельного господарства у процесі фахової підготовки: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 364 с.
12. Соколюк О. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності викладачів вищих навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Педагогіка*. 2016. Вип. 2. С. 75–81.
13. Танасійчук Ю. М. Сутність категорії «здоров'язберігаюча компетентність» в умовах педагогічного процесу закладів вищої освіти *International Trends in Science and Technology: Proceedings of the International Scientific Conference (October, 17, 2017)*. Warsaw, Poland, 2017. Vol. 3. P. 55–60.
14. Толочко С. В. Здоров'язберігаюча компетентність викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 27–28 верес. 2018 р. Одеса, 2018. С. 46–47.

REFERENCES

1. Babina, T., Tsvirkun, N. (2019). Formation of health-preserving competencies. [Formuvannya zdorov'yazberihayuchykh kompetentnostey]. *Biology*, 22–24, 82–100 [in Ukrainian].
2. Gerasimchuk, V. (2016). Sanitary and hygienic education as a scientific problem: theoretical and terminological analysis. [Sanitarno-hihiyenichna osvita yak naukova problema: teoretyko-terminolohichnyy analiz]. *Youth and the market*, 10, 163–167 [in Ukrainian].
3. Hryban G. P., Opanasyuk F. G., Smetannikova T. V., Pylpchuk P. B. (2016). Modern pedagogical technologies for preserving the health of student youth as a component of physical education [Suchasni pedahohichni tekhnolohiyi zberezhennya zdorov'ya student-s'koyi molodi yak skladova fizychnoho vykhovannya]. *Trends of modern science: materials of the XII International research and practice conference* (pp. 24–26). England: Science and Education [in Ukrainian].
4. Dovganych, E. M., Markovych V. P. (2020). The level of sanitary education of the population as a factor in

- the formation of a responsible attitude to personal health and ways of increasing it in the public health system. [Riven' sanitarnoyi osvity naselennya, yak faktor formuvannya vidpovidal'noho stavlennya do osobystoho zdorov'ya ta shlyakhy yoho pidvyshchennya v systemi hromads'koho zdorov'ya]. *Economy and health care law*, 2(12), 56–60 [in Ukrainian].
5. Ketova, N. V. (2021) Actual problems of forming a healthy lifestyle of student youth. [Aktual'ni problemy formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya student-s'koyi molodi]. *Scientific journal of the M. P. Drahomanov NPU*, 1(129), 41–44 [in Ukrainian].
 6. Kotsur, N. (2012). Formation of health-preserving space in general educational institutions. [Formuvannya zdorov'yazberezhuval'noho prostoru v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh]. *Native school*, 11, 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_11_15 [in Ukrainian].
 7. Kravchenko, L. V. (2020). Orhanizatsiya khorony pratsi pid chas vyrobnychoyi praktyky studentiv zakladiv vyshchoyi osvity. *Naukovyy visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu. Ser. "Pedahohika ta psykholohiya"*, 1(11), 75–78 [in Ukrainian].
 8. Litvynova, O. N., Kachmar, O. I. (2021). Interventional approach in the formation of health care competence among young people: an analytical review. [Interventsiynyy pidkhid u formuvanni moloddyu kompetentnosti zberezheniya zdorov'ya: analitychnyy ohlyad]. *Herald of social hygiene and health care organization of Ukraine*, 1, 15–21 [in Ukrainian].
 9. Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine dated November 19, 1992 No. 2801-XII. (1992). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, art. 19.
 10. Piddyachii, M. I. (2021). Health-preserving competence: the educational process of high school students [Zdorov'yazberihayucha kompetentnist': osvityniy protses starshoklasnykiv]. *Education and health of the younger generation: Materialy III International symposium* (pp. 16–19). Kyiv: Alaton [in Ukrainian].
 11. Poluda, V. V. (2010). Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv iz hotel'noho hospodarstva u protsesi fakhovoyi pidhotovky. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
 12. Sokolyuk, O. V. (2016). Formuvannya zdorov'yazberihayuchoyi kompetentnosti vykladachiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv zasobamy informatsiyno-komunikatsiynyykh tekhnolohiy. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka*, issue. 2, 75–81 [in Ukrainian].
 13. Tanasiychuk, Yu. M. (2017). The essence of the category “health-preserving competence” in the conditions of the pedagogical process of institutions of higher education. [Sutnist' katehoriyi “zdorov'yazberihayucha kompetentnist'” v umovakh pedahohichnoho protsesu zakladiv vyshchoyi osvity]. *International Trends in Science and Technology: Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 55–60). Warsaw: Poland [in Ukrainian].
 14. Tolochko, S. V. (2018). Health-preserving competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education. [Zdorov'yazberihayucha kompetentnist' vykladachiv u systemi pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity]. *Science, technologies, innovations: global trends and regional aspect: materials of the II International. Scientific and practical conference* (pp. 46–47). Odesa [in Ukrainian].